

Kerkinterieur door B. J. van Hove

Toen het Rijksmuseum in september 1974 een schilderij met een Gothisch kerkinterieur van Bartholomeus van Hove had aangekocht, was men verheugd naast twee stadsgezichten van deze schilder nog een voorbeeld van een kerkinterieur van hem in het museum te hebben verkregen (zie afb.). Het mahoniehouten paneel (55 × 42,5 cm) is rechts onder op twee stenen gesigneerd en gedateerd: *B. J. van Hove 1844*.

Bartholomeus Johannes van Hove was geboren in Den Haag in 1790 en ontving het eerste onderricht van zijn vader, die lijstenmaker en vergulder was. Al jong ging hij in de leer bij J. H. A. A. Breckenheijmer, die decoratieschilder van de Haagse Schouwburg was en later volgde hij hem in deze functie op. Daarnaast schilderde hij vooral stadsgezichten en in veel mindere mate kerkinterieurs. Hij werd leraar aan de Teekenacademie in Den Haag en had een groot aantal leerlingen van wie de belangrijkste zijn zoon Hubertus, S. L. Verveer, Johannes Bosboom en J. H. Weissenbruch waren. Het aangekochte schilderij is afkomstig uit de verzameling D. R. Dooyes te 's-Graveland, die het omstreeks 1960 van kunsthandelaar P. A. Scheen in Den Haag had gekocht. Voordien bevond het zich in Engeland. Bij pogingen om iets meer over de herkomst te vinden, bleek dat Van Hove in 1844 op de Tentoonstelling van Werken van Levende Meesters in Rotterdam een kerkinterieur had geëxposeerd en wel onder de nagekomen stukken, nr. 238: *Een gezigt in de groote kerk te Nijmegen*. Deze tentoonstelling kwam er overigens bij de kunstcritici niet erg goed van af. Een van hen schreef in 1844 in het Nederlandsch Kunstblad: *De indruk dien wij daar ontvingen was minder aangenaam, en zo onze lachspieren nu en dan in beweging kwamen, het was niet een glimlach van het genoegen, der tevredenheid; maar veelal die zamentrekking, die een pijnlijk gevolg is van medelijdende bejammering*. En in de Kunstkronijk lezen wij bij de bespreking over het werk van Van Hove: *Ongelukkigerwijze hangt dit stuk van den anders niet onverdienstelijken schilder in denzelfden rei met dat van zijnen leerling Bosboom, hetwelk geene vergelijking toelaat*.

De leerling heeft den meester geëclipseerd.

Het stuk van Bosboom was de Noorderkerk te Hoorn, waarvan de verblijfplaats nu onbekend is. Die kritiek is misschien begrijpelijk: Van Hove was toen al 54 jaar en zijn werk zal vermoedelijk een wat traditionele indruk hebben gemaakt, terwijl Bosboom, een generatie jonger, nieuwe vormen zocht en waarschijnlijk moderner overkwam. De verleiding is natuurlijk groot om te veronderstellen, dat dit in 1844 tentoongestelde werk hetzelfde zou kunnen zijn als het pas verworven stuk, dat uit hetzelfde jaar dateert. Bij een bezoek aan de Grote of St.-Stevenskerk te Nijmegen heeft men aanvankelijk het gevoel dat er overeenkomst is met de voorstelling van het schilderij. Weliswaar hebben restauraties na de zware beschadigingen in de Tweede Wereldoorlog het aanzien van het interieur ten opzichte van de situatie in het midden van de vorige eeuw enigszins gewijzigd, maar daarbij is het algemene karakter van de kerk ongemoeid gebleven. Een poging tot vergelijking is daarom zeker gerechtvaardigd. Ondanks de verwantschap in opzet van het gebouw blijkt bij nauwkeurige bestudering het echter toch niet mogelijk de plaats te vinden die geheel met de voorstelling op het schilderij overeenkomt. De netgewelven met de gebundelde zuilen zijn zeker aanwezig en de kapitelen lijken ook zeer verwant. Ook vinden wij de gecompliceerde basementen, samengesteld uit geprofileerde en getorste onderdelen. De voet van de zuil naast de staande figuur, waarlangs men in de diepte van de kerk kijkt, lijkt bijna volledig overgenomen. Maar de vreemde gothische tracing van de bovenste helft van het blinde venster is nergens in de kerk terug te vinden, wel weer de tracing op de onderste helft, maar op een iets kleinere schaal. Constructief zit de 'geschilderde' kerk vreemd in elkaar en het is moeilijk voor te stellen welk gedeelte van het gebouw is weergegeven. Bartholomeus verbleef in 1839 en 1840 enige tijd in Nijmegen, waar hij werkte aan de decors voor de nieuw gebouwde schouwburg. Het is heel goed mogelijk, dat Van Hove daar in de kerk schetsen heeft gemaakt en deze misschien enkele jaren later gebruikt

B. J. van Hove (1790–1880). *Kerkinterieur*, 1844.
Paneel, 55 × 42,5 cm. Rijksmuseum, Amsterdam.
Aankoop 1974.

heeft bij het maken van een schilderij. Zo is het dan te verklaren dat het schilderij de situatie niet helemaal topografisch juist weergeeft. Het is zelfs de vraag of Van Hove wel ooit de behoefte zou hebben gevoeld een kerkinterieur geheel volgens de werkelijkheid weer te geven. In het Nijmeegs Museum Commanderie van St. Jan hangt een gezicht op Nijmegen van ca. 1840, waarin hij twee Nijmeegse bouwwerken, de Kronenburgertoren en de Hezelpoort, op een niet bestaande wijze heeft samengevoegd. Ook uit het feit dat hij in de kerk het delven van een graf uitbeeldt, blijkt dat hij zich niet strikt hield aan de realiteit. De grafdelvers, die uitrusten van hun zware werk, moeten wel gefantaseerd zijn. Bij decreet van de 23ste Prairial van het jaar XII (12 juni 1804) werd door de Fransen het begraven in de kerken immers verboden. Wel is dit decreet bij Koninklijk Besluit van 21 december 1813 weer geschorst, doch in 1829 trad het verbod voorgoed in werking. Van Hove toont hiermee zijn nog wat archaïserende manier van werken, waarbij hij terugrijpt op een stoffage, die in de 17de eeuw veel werd gebruikt. Van Hove is vooral ook als pedagoog belangrijk geweest en heeft als vertegenwoordiger van de zuiver romantische kunst een grote invloed op zijn tijd gehad. Zijn leerlingen en andere kunstbroeders bereidden hem in 1860 op zijn 70ste verjaardag een groot huldigingsfeest. Het schilderkundig genootschap 'Pulchri Studio', waarvan hij een van de oprichters was, benoemde hem tot erelid en de bekende sopraan Sofie Offermans-van Hove bood hem een lauwerkrans aan. Het orkest van de Haagse Schouwburg voerde de ouverture van *La Muette de Portici* van Aubert uit, de eerste opera waarvoor hij de decors had ontworpen. Van Hove overleed in 1880 in Den Haag op 90-jarige leeftijd. Zijn schilderij is een mooi voorbeeld van een romantisch kerkinterieur en extra interessant omdat men nu in het museum de kans heeft het werk van de leermeester Van Hove te vergelijken met dat van zijn leerling Johannes Bosboom, de grote kerkschilder.